55. Юнг К. Проблемы души нашего времени / К.Юнг. – СПб.-М.-Харьков-Минск : Питер, 2002. – 352 с.

56. Юнг К., Нойманн Э. Психоанализ и искусство / К.Юнг, Э.Нойманн. – М. : REFL-book; К. : Ваклер, 1996. – 304 с.

57. Юнг К. Собрание сочинений. Ответ Иову / К.Юнг. – М. : Канон, 1995. –352 с.

58. Юнг К. Сознание и бессознательное / К.Юнг. – Спб.-М. : „Университетская книга" АСТ, 1997. – 544 с.

УДК 82.091:82.0-14

ФЕМІНОЦЕНТРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ В ПОЕЗІЇ СИЛЬВІЇ ПЛАТ ТА ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Ромазан О.О., аспірант

Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

У статті йдеться про репрезентацію політичних та суспільно-громадських реалій з фемінної та феміністичної точок зору. Кризи та катастрофи глобального масштабу стають для авторок своєрідною канвою, на фоні якої розгортається криза особистісна.

Ключові слова: Сильвія Плат, Оксана Забужко, суспільно-політична проблематика, глобальні катастрофи.

Ромазан Е.А. ФЕМИНОЦЕНТРИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД НА ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В ПОЭЗИИ СИЛЬВИИ ПЛАТ И ОКСАНЫ ЗАБУЖКО / Прикарпатский национальный университет имени В.Стефаника, Украина.

В статье речь идет о репрезентации политических, а также общественно-гражданских реалий с феминной и феминистической точки зрения. Кризисы и катастрофы глобального масштаба выступают для писательниц своеобразной канвой, на фоне которой развернут личностный кризис.

Ключевые слова: Сильвия Плат, Оксана Забужко, общественно-политическая проблематика, глобальные катастрофы.

Romazan E.A. THE FEMININOCENTRIC VIEWPOINT ON THE SOCIAL AND POLITICAL PROBLEMS IN THE POETRY BY SYLVIA PLATH AND OKSANA ZABUZHKO / Precarpathian National University named after V.Stefanyk, Ukraine.

The article deals with the representation of political as well as social realia from the feminine and feministic points of view. The crises and global catastrophes become the certain frame within which the individual crisis is revealed

Key words: Sylvia Plath, Oksana Zabuzhko, social and political problems, global catastrophes.

Кризова свідомість в епоху бурхливого індустріального розвитку та конфліктного світосприйняття увійшла також і в літературу, у тому числі і в жіночий літературний дискурс. Феміністична теоретична думка другої половини XX століття, виокремившись в самостійний напрямок і соціально-теоретичного, і науково-практичного спрямування, зупинилась на проблемі функціонування „жіночої компоненти" в громадському житті, при цьому перенісши її на приватну сферу та окресливши проблему взаємофункціонування обох статей у громадсько-культурному та приватному житті на противагу одностатевій домінації. Отже, новий жіночий дискурс почав передбачати індивідуальну фемінну психологічну оцінку суспільно-громадянських явищ та позицій.

Переосмислення політичних подій та вираження власної громадянської позиції стали наріжними у творчості американської письменниці Сильвії Плат та української письменниці та філософа Оксани Забужко.

Американська поетеса та прозаїк С. Плат (1932-1963) є автором близько трьохсот поезій та єдиного роману „Під ковпаком", виданого під псевдонімом Вікторії Лукас (Victoria Lucas). Щодо О.Забужко, то вона є однією із найяскравіших та найепатажніших письменниць України. Будучи безпосередньо знайомою з творчістю С.Плат, вона, водночас, є перекладачкою ряду поезій американської письменниці [2, 271-291] та критиком творчості останньої [3]. Крім О.Забужко, на теренах радянської України поезію С.Плат досліджувала також К.Шахова [6].

Предметом компаративного зіставлення даної статті є політичний дискурс американської та української поетеси крізь призму ґендерної інтерпретації, що практично не висвітлене у вітчизняному літературознавстві.

Слід сказати, що у творчості і американської, і української письменниць чітко відстежується свідома політично-громадська позиція авторок. Зокрема, листи Сильвії Плат до своєї матері під час її перебування в Англії підтверджують глибоке зацікавлення внутрішньою американською і зовнішньою світовою політикою. Наприклад, авторка зізнається у своїх симпатіях до Ейзенхауера [7, 283], Кеннеді, неприйняття агресивної Каліфорнійської кампанії Ніксона [7, 378], висловлює занепокоєння з приводу холодної війни, яку вела Америка. Перебуваючи на британській землі, С.Плат неодноразово брала участь у політичних акціях та кампаніях, зокрема в акції протесту проти застосування атомної бомби [7, 378]. Оцінку зовнішнім політичним подіям американська письменниця дає з гіноцентричної точки зору. Крім того, як видно з кореспонденції, вона також ототожнювала зовнішню політичну агресію з власним життям, гостро сприймаючи насильницькі воєнні дії як загрозу своєму внутрішньому спокоєві, душевній рівновазі та як загрозу мирному існуванню своїх дітей: 'I was depressed…I began to wonder if there was any point in bringing up children in such a mad self-destructive world. The sad thing is that power for destruction is real and universal' – „У мене депресія...Я почала думати, чи взагалі варто намагатися виховувати дітей у цьому божевільному світі, який сам себе руйнує. Сумно, що деструктивна сила така реальна і глобальна" (тут і далі переклад мій – О.Р.) [7, 437-438]; 'It's wrong to kill; all the rationalizations of defense and making peace by killing and maiming for decades are crazy…' – „Вбивати – неправильно; усі раціональні пояснення обороною та захистом миру шляхом десятилітніх вбивств та каліцтв є просто божевільними..." [7, 284]

Усе неприйняття зовнішньої хисткості та агресії С.Плат переносить на літературну канву, протиставляючи при цьому феміністичну точку зору, з одного боку, патерналістському дискурсові, а з іншого, й універсальному патріархальному способові мислення. Як вважає О.Забужко, С.Плат ототожнює чоловіче начало з реконструкцією та хаосом [3, 132]. Цікаво, що у віршах американської поетеси серед інших виникають алюзії таких історичних деспотичних постатей, як Наполеон, Гітлер, а в української авторки – Нерона та античної постаті Ахілла, які ліричні героїні безпосередньо асоціюють з зовнішньою агресією та внутрішньою незахищеністю.

У коло зацікавлень української письменниці О.Забужко, безсумнівно, входять і політичні та суспільно-громадські проблеми та явища, які часто концентруються навколо українських реалій. Це і болюче для авторки мовне питання України, і рефлексії з приводу колоніального минулого країни та пов'язаних з ним сучасних психологічних травм, наслідків Чорнобильської катастрофи тощо. Навіть переживання іноземного досвіду (як-от роман „Польові дослідження з українського сексу") незмінно накладається на національну парадигму мислення і світосприйняття.

Типологічно спорідненим для поетичної творчості і американської, і української поетеси є, зокрема, топос війни. Усі жахи, пов'язані з війною, С.Плат проектує, на нашу думку, на локус жінки-жертви, віктимізованої патріархальним укладом суспільства. За наочний приклад віктимізації американська письменниця бере Другу світову війну, а саме: безчинство нацистів та геноцид євреїв (такі поезії, як 'Daddy' – „Татко", 'Lady Lazarus' – „Жінка-Лазар", 'Mary's Song' – „Пісня Марії", 'Three Women' – „Три жінки", 'The Swarm' – „Рій"). 'My face a featureless, fine / Jew linen / Peel off the napkin / O my enemy. / Do I terrify?' – „Обличчя позбавлене рис, тонке / єврейське полотно / Зніми серветку / О, мій ворог, / Я жахаю?"; 'What a trash / To annihilate each decade' – „Яке ж паскудство / Знищувати щодесять років" („Жінка-Лазар", збірка 'Ariel') [8, 16-19]; 'The ovens glowed like heavens, incandescent. / It is a heart, / This holocaust I walk in, / O golden child the world will kill and eat'– „Печі блищали, як небо, добіла розжарені / Це серце голокосту, / в який я вступаю, / О, дитя золоте, світ уб'є і зжере" (збірка 'Winter Trees') [11, 11]. Ліричні героїня з жахом відзначає брутальність нацистів, які виготовляли з людських тіл мило, абажури для ламп та інші предмети, та ототожнює становище жінки в сучасному світі з опресивною щодо неї патріархальною парадигмою буття: 'I turn and burn…/ Ash, ash – / You poke and stir…/ A cake of soap' – „Я повертаюся й згораю... / Попіл, попіл – / Ти штовхаєш і розмішуєш... / Кусок мила" („Жінка-Лазар").

У безчинствах нацистів Плат вбачає маскулінну деструктивну силу, що вбиває фемінну творчу енергію, висотує животворящі сили. Тому вона ідентифікує себе з гнаною єврейською нацією, як наприклад, у вірші „Татко": "I began to talk like a Jew. / I think I may well be a Jew" – „Я почала розмовляти, як єврейка. / Я думаю, я б змогла бути єврейкою" [8, 54-56].

Вірш „Три жінки" ('Three Women' – збірка 'Winter Trees' [11, 40]) відображає весь спектр почуттів вагітної жінки, яка вагається, чи можна давати життя іншій людині у світі „бульдозерів, гільйотин та білих палат, сповнених крику" ('Bulldozers, guillotines, white chambers of shrieks'). Ліричні героїня споглядає на деконструктивний світ з позиції плодючої, творчої одиниці і доходить висновку, що: 'I am the centre of an atrocity' – „Я центр жорстокості", натякаючи, вочевидь, на те, що жорстокість та звірства світу в кінцевому результаті найбільше уражають фізично слабшу жінку та беззахисну дитину. Тобто ідентифікація з принижуваною під час Другої світової війни нацією є своєрідною дефініцією

світовідчування жінки в ґендерно асиметричному суспільстві. Крім того, як мати кожна жінка з жахом споглядає на деструктивну, ворожу, опресивну, войовничу побудову сучасного і минулого фалоцентричного суспільства, у якому немає місця для творчої та плодючої одиниці.

Тему війни і всіх супутніх їй лихоліть не оминула у своїй поетичній творчості і українська авторка О.Забужко. Найбільш яскраво ця тематика відображена в поезії „Передчуття громадянської війни" [2, 130-134] та в поемі-видінні „Самогубче дерево" [2, 113-122]. У поемі „Самогубче дерево" поетеса торкнулася болючої для радянського та пострадянського простору теми війни в Афганістані, висвітливши її, за словами І.Лобовик, під власним ракурсом. О.Забужко показала „...знищення загальнолюдських цінностей, загибель духовності, що є для людини самогубством" [4, 153]. Епіграф поеми містить висловлювання Жана-Поля Сартра, яке розпочинається словами: „Якщо я мобілізований на війну, то це моя війна..." [2, 113], підкреслюючи цим самим причетність та особисту відповідальність кожного індивіда за сіяння хаосу та смерті.

Феміноцентрична позиція авторки підкреслюється такими рядками: „Я вже знаю: це – сон, / і до того ж не мій, а мужчини" [2, 113], визначаючи подальший горизонт читацького сприйняття поеми, як опозицію гіноцентричної андроцентричній точці зору на події. Типологічно подібною із поезією С.Плат є гендерна інтерпретація політичних явищ та процесів, а саме бунтівна позиція жінки у агресивно налаштованому щодо неї патріархальному суспільстві. Війна – яскравий виразник егоїстичних маскулінних амбіцій, у якій може вижити тільки найсильніший, найагресивніший і це, природно, чоловік. Жінка під час війни виступає об'єктом насильства, воєнним трофеєм, цапом-відбувайлом: „І я зрозумію: я бранка", „Чом твої руки вдосвіта пахнуть порохом? / Що то на мене всенощно дихало ворогом? / ...Що то було в моїм домі – шпиталь? казарма?", „Жінку зарядиш сіменем, наче набоєм гвинтівку".

Лірична героїня усвідомлює усю безглуздість воєнних дій, вона не може миритися з насильством, насильницькою смертю, постійним животрепетним відчуттям страху. Антична постать Ахілла в такому контексті набирає негативних конотацій і стає прообразом марнославних амбіцій, егоїстичного самозамилування, деструктивного маскулінного начала та навіть тиранії: „ – О пощо тобі Троя, Ахілле? / І допоки нам жати цей буйний нелюдський засів?.. / Ти скоряв – так скоряв. / Ти як брав – то дощенту і махом…/ Ти щокрок висівав – наконечники чорного страху, / Тож на згарищах Трої відтоді ніщо не росте". Лірична героїня стає також виразником болю всього жіноцтва за жахливі наслідки війни: „Наші діти од страху спросоння кричать; / ми од страху / Не спускаємо з рук автомата ні вдень, ні вночі! / Нам уже непотрібно – ні площ, ні широкого шляху... / І немає вже сил, щоб звернутись до Бога: звільни!", „О, пощо ми ходили на Трою? / Ми віднині і прісно ув'язнені в крузі війни".

Лірична героїня рефлектує також над метафізичними питаннями власного призначення, доцільності власного буття з ретроспективою та генетичною пам'яттю про криваву історію людства, роздумує над природою убивства, тим самим протестуючи, на нашу думку, проти насильства як інструменту взаємодії між людьми: „Але для чого я ввійшла в цей світ, / У цей народ, у цю ріку безмежну... / І все, що до моїх народин відбулось, – / Погроми, війни, осквернені храми, – / Зарубинами в пам'ять упеклось / І раптом відкривається, мов шрами", „Кожен патрон – це як пломба на цинкові труни, / Але останній ти мусиш лишити для себе", „Кожне убивство – це крок до власного гробу, / Кожне убивство, власне, і є самогубство..."

Паралельно з війнами, які відбуваються вже не одне століття, мирному існуванню жителям планети у XX столітті почали загрожувати також і глобальні катастрофи, які також є наслідками воєнно-стратегічних амбіцій фалоцентричного суспільства. Катастрофи планетарного масштабу, такі як бомбардування Хіросіми та Нагасакі, жахи Аушвіцу і Дахау, Чорнобильська аварія, привнесли у людське існування відчуття загрози буття, апокаліптичні переживання та есхатологічні настрої. Зрозуміло, що відчуття хисткості і небезпеки існування не могло не позначитися на умонастроях рефлектуючих інтелігентів та тонких творчих натур. Слід згадати, що і С.Плат, і О.Забужко тематизують у своїй творчості катастрофи планетарного масштабу з урахуванням ґендерної проблематики.

Зокрема, у вірші „Гарячка 103" ('Fever 103' – збірка 'Ariel' [8, 58-59]) лірична героїня протиставляє чистоту своєї душі брудному чоловічому началу, яке через метафору Хіросіми несе собою смерть: 'Hothouse baby in its crib / The ghastly orchid /…Radiation turned it white / And killed it in an hour / Greasing the bodies of adulterers / Like Hiroshima ash…' („Тепличне немовля в своїй колисці / смертельно-біла орхідея / ...Відбілила радіація / І вбила за годину / Забруднюючи тіла перелюбників / Як попіл Хіросіми..."). Поезія „Гіркі полуниці" ('Bitter Strawberries') відображає тривогу та неспокій жінок та дітей в очікуванні ядерної катастрофи. Так, на фоні універсальних катастроф стають очевидними особисті страхи та переживання.

О.Забужко не оминула у своїй творчості і Чорнобильську проблематику („Диптих 1986 року", „Прип'ять. Натюрморт"). Як слушно зазначає Т.Гундорова, чорнобильська трагедія давно перестала символізувати собою тільки техногенну катастрофу, але й стала апокаліптичним текстом [1, 8]. Крім того, Чорнобильська трагедія поступово перетворилася також на національну алегорію, установкою якої стала

„...недовіра до основних модернізаційних ідеалів просвіти, науки, раціональності, технології, фалогоцентризму, імперіалізму, европеїзму" [1, 23].

Вищезазначені поезії О.Забужко пронизані болем не тільки за наслідки катастрофи для рідної землі, а й через усвідомлення жінкою всієї трагічності, безглуздості існування з відчуттям близького кінця: „І схотіла я знати: пощо мені вділено розум.../ О пощо мені *смертній* (курсив наш – О.Р.), такого тяжкого хреста?" [2, 62], „Як космічно, пронизливо-тихо за цією межею!" [2, 64].

Отже, суспільно-політичні погляди американської та української письменниць містить глибокі імплікації, що стосуються і визначення місця жінки у фалогоцентричному суспільстві, і спроб розв'язання метафізичних питань, і прагнення виходу „за межі". Феміноцентрична точка зору є спробою артикулювати жіночий досвід в умовах патріархальної парадигми мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека.Український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. – К.: Критика, 2005. – 264 с.
2. Забужко О. Друга спроба: Вибране / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2005. – 320 с.
3. Забужко О. Незгасний маків цвіт / О. Забужко // Всесвіт. – 1990. – №1. – С. 130-133.
4. Лобовик І. Диригент останньої свічки / І. Лобовик // Вітчизна. – 1992. – №2-3. – С. 149-154.
5. Шахова К. Причетність / К. Шахова // Всесвіт. – 1980. – №9. – С.81-84.
6. Letters Home / ed. by A.S.Plath. – NY: Harper Perennial, 1975. – 502 p.
7. Plath S. Ariel / Sylvia Plath. – London: Faber and Faber, 1965. – 86 p.
8. Plath S. Collected Poems / Sylvia Plath. – London-Boston: Faber and Faber, 1981. – 351 p.
9. Plath S. Colossus / Sylvia Plath. – London-Boston: Faber and Faber, 1970. – 80 p.
10. Plath S. Winter Trees / Sylvia Plath. – London-Boston, 1971. – 55 p.

УДК 821.161.2Ф – 31.08.

СТРУКТУРНО-СТИЛЬОВА СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЧНИХ РОМАНІВ Р.ФЕДОРІВА

Усманова О.В., асистент

Запорізький національний університет

Статтю присвячено дослідженню специфіки психологічних романів Р.Федоріва. У ній розглянуто особливості структурної моделі романів та виявлено прикметні риси художнього письма автора на прикладі творів "Пустеля без броду" та "Палиця для прокажених".

Ключові слова: роман, структура, стиль, психологія.

Усманова Е.В. СТРУКТУРНО-СТИЛЕВАЯ СПЕЦИФИКА ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ РОМАНОВ Р.ФЕДОРОВА / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена исследованию специфики психологических романов Р.Федорова. В ней рассматриваются особенности структурной модели романов и акцентируется внимание на основных чертах художественного письма автора на примере произведений "Пустыня без брода" и "Палка для прокаженных".

Ключевые слова: роман, структура, стиль, психология.

Usmanova O.V. THE STRUCTURAL AND STYLISTIC SPECIFIC OF THE PHYCOLOGICAL NOVELS BY R. FEDORIv/ Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article is devoted to the research of the specificity of the phycological novels by R.Fedoriv. The features of structural model of the novels are considered and the attention is focused on the main lines of the art letter of the author on the materials of the novels such as "Desert without Ford" that "The Stick for Leprous".

Key words: the novel, structure, style, phycology.

Актуальність проблеми. Творчість Р.Федоріва була неодноразовим предметом дослідження таких літературознавців як Ільницький М. ("Книга кам'яного поля (Штрихи до портрета Романа Федоріва),